

**РОЗДІЛ 1. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ
ДИСЦИПЛІН ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНОГО ЦИКЛУ
В ШКОЛІ ТА ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
РІЗНИХ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ**

УДК 37.033-053.4

**М. О. Городиська,
Л. П. Міронець**

Сумський державний педагогічний університет ім.А.С.Макаренка

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Формування екологічної свідомості починається у дошкільному віці, коли діти ознайомлюються з особливостями навколишнього середовища. Враховуючи надзвичайну емоційну чутливість малюків, перевага надається емоційно-естетичному сприйманню природи, розвитку естетичних, інтелектуальних, гуманістично-спрямованих почуттів у ставленні до природи.

Базис екологічної культури складають найпростіші знання про природу, зокрема, орієнтування у найближчому природному середовищі, усвідомлення життєво необхідних потреб живих істот в умовах існування, ознайомлення з елементарними відомостями про взаємозв'язки живої природи, значення її в житті людини.

Тому вже з дошкільного віку дітям необхідно прищеплювати любов до навколишнього середовища, вміння оберігати «зелених друзів» та примножувати багатства.

У статті розкривається питання екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами авторської казки.

Розглянуто теоретико-методичні основи екологічного виховання дітей дошкільного віку. Обґрунтовано роль і місце авторської казки природознавчого змісту як засобу екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. Визначено педагогічні умови використання авторських казок природознавчого змісту у процесі екологічного виховання.

Ключові слова: *екологічне виховання, екологічна культура, екологічна свідомість, казка, авторська казка природничого змісту, екологічні знання, виховання дітей старшого дошкільного віку, дошкільники.*

Постановка проблеми. Гармонізація відносин між суспільством і природою можлива за умови формування, починаючи з дошкільного віку, основ екологічної свідомості, що вважається головною складовою екологічної культури й регулятором діяльності людини у природі. Екологічне виховання має на меті формування засад екологічної культури. Зміст екологічного виховання полягає у передачі дітям екологічних уявлень та трансформацію їх у ставленні особистості до природи. Результатом екологічного виховання має стати екологічно вихована особистість. Компонентами екологічної вихованості дітей дошкільного віку є екологічні уявлення, емоційно-ціннісне ставлення до природи, поведінка та діяльність в природі [2].

Теоретико-методичними засадами екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку є вчення про єдність почуттєвого та раціонального у пізнанні, необхідність формування свідомості екоцентричного типу, положення про домінуючу роль екологічних уявлень у формуванні ставлення дитини дошкільного віку до природи, діяльності та поведінки в ній.

Результатом освітньої роботи «Дитина у природному довкіллі», згідно з базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, є засвоєння доступних дитині дошкільного віку уявлень про природу планети Земля та Всесвіту, розвиток емоційно-ціннісного та відповідального екологічного ставлення до природного довкілля. Природнича освіченість передбачає наявність уявлень дитини про живі організми і природне середовище, багатоманітність явищ природи, причинно-наслідкові зв'язки у природному довкіллі та взаємозв'язок природних умов, рослинного і тваринного світу, позитивний і негативний вплив людської діяльності на стан природи. Ціннісне ставлення дитини до природи виявляється у її природодоцільній поведінці: виважене ставлення до рослин і тварин; готовність включатись у практичну діяльність, що пов'язана з природою; дотримання правил природокористування.

Отже, вказаний базовий компонент орієнтує сучасних фахівців дошкільного профілю у виборі завдань, методів та змісту роботи з дітьми таким чином, щоб не тільки озброювати їх певною сумою знань, а формувати творчих особистостей з розвиненим почуттям власної гідності та відповідальності за свої вчинки. Одним із дієвих методів навчання є використання авторської казки.

Мета статті розкрити особливості використання авторської казки природознавчого змісту у вихованні дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз актуальних досліджень. Вплив природи на формування особистості розкрито в роботах С.Дерябо, Г.Пустовіта, В.Ясвін, Н.Горопаха, Н.Глухова, Н.Кот, Н.Лисенко, С.Ніколаєва, З.Плохій, Н.Рижова, Н.Яришева зазначають, що основи екологічного виховання закладаються в дошкільному дитинстві.

К.Ушинський, Є.Фльорина, С.Русова, В.Сухомлинський високо оцінювали роль казок у вихованні та розвитку особистості дитини. Сучасні автори Л.Бірюк, А.Богущ, Н.Гавриш, Н.Карпинська, Т.Котик, Н.Насруллаєва, Ю.Руденко, Л.Таллер, Л.Фесенко, А.Шибицька вивчали можливості використання казок у процесі розвитку мовлення дітей. Г.Бистрова, Т.Сергеєва, Є.Сизова, Т.Шуйська використовували казки в логопедичній роботі з дітьми. Психологи О.Запорожець, Т.Зінкевич-Євстигнєєва, О.Кабачек, К.Кругій, Н.Маковецька, А.Осіпова, О.Петрова, Д.Соколов, Л.Стрелкова висвітлювали можливості використання казки з метою впливу на психічну сферу особистості дошкільника. Авторська казка, в основу якої покладено конкретні наукові факти, а форма подання інформації залишається казковою, здатна оптимізувати процес екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку, надаючи йому почуттєвої спрямованості.

Виклад основного матеріалу. Ключовою сутністю екологічного виховання дошкільників є два аспекти: передача екологічних знань та їх трансформація особистістю у ставленні до природи, що виявляється в діяльності.

Беручи за основу положення науковців про необхідність забезпечення єдності впливу на інтелектуальну, емоційну, діяльну сфери особистості дитини дошкільного віку в процесі екологічного виховання, вважаємо за доцільне використання дитячої природознавчої літератури, яка, з одного боку, сприяє розвитку в дітей умінь бачити красу природи, вихованню почуття любові та позитивного емоційного ставлення до неї; з іншого – збагачує їхні уявлення, розкриває закономірності природних явищ. Особливе значення серед літературних творів про природу має авторська казка природознавчого змісту, в основі якої лежать наукові факти.

Казка, як засіб екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку, за рахунок образності та впливу на почуття дитини забезпечує міцність засвоєння екологічних уявлень, спонукає до екологічно доцільної поведінки та діяльності.

Під час екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку варто використовувати авторські пізнавальні казки про природу, що мають наукову основу –

реальну пізнавальну інформацію про живі організми, їхні потреби, зв'язки між собою і з середовищем існування, про цілісність природи і вплив діяльності людини на неї. Вирішенню завдань екологічного виховання дошкільників максимально сприяють казки Г.Барвінок, В.Біанкі, Г.Беленької, Б.Грінченка, Ю.Дмитрієва, Н.Забіли, О.Іваненко, О.Лопатіної, С.Могилевської, А.М'ястківського, Н.Павлової, З.Плохій, М.Пономаренко, Н.Рижової, І.Сенченко, М.Сладкова, М.Скребцової, Ю.Старостенко, В.Сутєєва, В.Сухомлинського, О.Толстого, О.Трофимова, Лесі Українки, К.Ушинського, Д.Чередниченко, Ю.Ярмиша й інших [1].

Суть методики використання казок у процесі екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку полягає в тому, що б у дітей послідовно закріплювалися та розширювалися уявлення про окремі об'єкти та явища природи, формувалися уявлення про зв'язки та залежності у світі природи, цілісність природи, розвивалося позитивне емоційно-ціннісне ставлення до природи [3].

Важливим моментом на заняттях з використанням авторських казок є підготовка дітей до повноцінного сприймання літературного твору. Читаючи казки, вихователь знайомить маленьких читачів не тільки з самим твором, але й з ілюстраціями до нього, репродукціями з картин художників, з музичними творами, створеними за мотивами казок. Зорові образи, створювані картинами, асоціації, викликані музикою, легко запам'ятовуються і залишаються в пам'яті на довгий час. Вони створюють певний емоційний настрій. Розглядання ілюстрацій поглиблює розуміння почутого, повніше розкриває художні образи. Після ознайомлення з казкою проводиться бесіда-діалог для успішного вирішення освітнього завдання. Кілька запитань за змістом, підготовлені заздалегідь, допомагають з'ясувати, як діти зрозуміли прочитане, і разом з тим, уточнити їхнє уявлення про пізнавальний матеріал твору, установити зв'язки між подіями в казці з життєвим досвідом самих дітей.

Дієвим є читання або розповідання казок дітям під час екскурсій, прогулянок та після них. Так, після екскурсії в осінній ліс вихователь читає казку О.Лопатіної «Як дерева до зими готуються», після чого діти пригадують, що вони знають про спостережувані об'єкти.

Казки використовуються й як відповідь на запитання дитини. Так, на прогулянці діти звернули увагу на різнобарвну крону дерев і поцікавилися: «Чому листочки різнокольорові?» У відповідь на поставлене запитання можна прочитати казку Г.Беленької «Чому восени листя кольорове», з якої діти довідаються, що з приходом осені листочки на деревах змінюють колір: листя липи, тополі, верби стає переважно жовтим; червоний колір є в листочках тих дерев, у яких міститься багато цукру (клен, осика); восени стає холодно, сонце світить не так довго і яскраво як улітку, зернятка зеленого кольору недовговічні, вони утворюються в листі під впливом світла, а якщо світла стає недостатньо, вони гинуть і листя стає іншого кольору. Після читання й бесіди з дітьми за змістом казки, дітям можна запропонувати намалювати осінні дерева так само, як це зробив хлопчик Олень у казці, або зробити аплікацію аналогічного змісту. Так діти засвоюють уявлення про зв'язок живої й неживої природи.

Після читання казки Ю.Дмитрієва «Що таке ліс», зміст якої спрямований на формування уявлення дітей про ліс як цілісний організм, про всіх мешканців лісу, їх тісний взаємозв'язок і неможливість існування лісу без якогось із поверхів чи «мешканця», дітям можна запропонувати намалювати ліс. Зміст казки Ю.Дмитрієва й наступне малювання за її мотивами сприяє кращому засвоєнню інформації, оскільки уявлення, що формуються, є не у вигляді розрізнених фактів, даних для запам'ятовування, а у вигляді яскравих барвистих образів, що відповідає

психологічним особливостям дитини, а саме – перевазі протягом періоду дошкільного віку наочно-образного мислення.

З метою формування уявлень дітей про те, що все у природі взаємозалежно, виховання доброзичливого ставлення до тварин до уваги дітей пропонується екологічна казка «Як ведмідь пеньок загубив», яку можна використати на заняттях ознайомлення з природою. Знання дітей про цілісність лісу, про взаємозв'язок усіх його мешканців були акумульовані в образи за допомогою активізації таких психічних процесів як увага, увага, пам'ять. У відповідності до змісту казки діти дізналися, що пні від зрубаних дерев є житлом для різних комах: жуків-короїдів, жуків-червиць, мурах. Личинки жуків добувають їжу під корою пенька, там можуть жити мурахи, побудувавши мурашники тощо. Тобто у великому загальному будинку – лісі є квартири й домівки меншого розміру. У даному випадку пеньок – це великий дім для всіх його мешканців.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Таким чином, для забезпечення позитивного ефекту екологічного виховання дошкільників за допомогою авторської казки природознавчого змісту вважаємо за доцільне дотримуватися низки педагогічних умов, зокрема:

- застосування казки у процесі спілкування з дітьми при різних видах діяльності в контексті екологічного виховання;
- використання наочності у процесі роботи з казкою;
- використання казок у певній системі та послідовності відповідно до етапів роботи;
- дотримання єдності позицій педагогів і батьків стосовно використання казок у процесі екологічного виховання дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беленька Г. Змалку ближче до природи / Г. Беленька // Дошкільне виховання. – 2004.–№ 6.– С.7-9.
2. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури діте / Н.М. Горопаха. – Рівне: Волинські обереги, 2001. – 212 с.
3. Науменко Т.С. Екологічне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами авторської казки: Дис ... канд. пед. наук: 13.00.08. – К., 2008. – 233 с.
4. Плохій З.П. Виховання екологічної культури дошкільників / З.П. Плохій. – К: Редакція журналу Дошкільне виховання, 2002. – 173 с.
5. Пустовіт Г.П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах / Г.П. Пустовіт. – Київ-Луганськ: Альма-матер, 2004. – 540 с.

Надійшла до редакції 12.11.2014

Городиская М.А., Миронец Л.П. Экологическое воспитание детей старшего дошкольного возраста.

Формирование экологического сознания начинается в дошкольном возрасте, когда дети знакомятся с особенностями окружающей среды. Учитывая чрезвычайную эмоциональную чувствительность малышей, предпочтение отдается эмоционально-эстетическому восприятию природы, развития эстетических, интеллектуальных, гуманистически направленных чувств в отношении к природе.

Базис экологической культуры составляют простейшие знания о природе, в частности, ориентация в ближайшем среде, осознание жизненно необходимых потребностей живых существ в условиях существования, ознакомление с элементарными сведениями о взаимосвязи живой природы, значение ее в жизни человека.

Тому уже с дошкольного возраста детям нужно прививать любовь к окружающей среде, умение оберегать «зеленых друзей» и приумножать богатства.

В статье раскрывается вопрос экологического воспитания детей старшего дошкольного возраста средствами авторской сказки.

Рассмотрены теоретико-методические основы экологического воспитания детей дошкольного возраста. Обоснована роль и место авторской сказки природоведческого содержания как средства экологического воспитания детей старшего дошкольного возраста. Определены педагогические условия использования авторских сказок природоведческого содержания в процессе экологического воспитания.

Ключевые слова: экологическое воспитание, экологическая культура, экологическое сознание, сказка, авторская сказка естественного содержания, экологические знания, воспитание детей старшего дошкольного возраста, дошкольники.

Gorodyska M.O., Mironets L.P. Environmental education of preschool children.

Environmental awareness begins in early childhood when children become acquainted with the peculiarities of the environment. Given the extreme emotional sensitivity babies preferred emotional and aesthetic perception of nature, of the aesthetic, intellectual, humanistic feelings directed in relation to nature.

Basis of ecological culture are basic knowledge about nature, particularly targeting in the near environment, awareness of the vital needs of living beings in the face of, familiarity with basic information about the relationship of nature, its importance in human life.

So, since preschool children can and should instill a love of the environment, the ability to protect «green friends» and increase wealth.

The article deals with the issue of environmental education preschool children by means of the author's tale.

The theoretical and methodological foundations of ecological education of preschool children. The role and place of the author's tales Natural content as a means of environmental education preschool children. Pedagogical conditions of use copyright content Natural tales in the environmental education.

Keywords: *environmental education, ecological culture, ecological awareness, fairy tale, fairy tale author natural content, environmental knowledge, education of preschool children, preschool.*

УДК 378.6

Ю. М. Данченко

Харківський національний університет будівництва та архітектури

**ХІМІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ
ПРОФЕСІЙНОГО ІНЖЕНЕРА-БУДІВЕЛЬНИКА**

Метою представленого дослідження є встановлення взаємозв'язків між хімічною компетентністю та формуванням професійних навичок у студентів Харківського національного університету будівництва та архітектури (ХНУБА). Оцінювання ролі та значення хімії як нормативної дисципліни у процесі міждисциплінарної інтеграції проводилось за допомогою анкетування студентів 3 курсу, що навчаються за напрямом «Будівництво» спеціальності «Теплогазопостачання та вентиляція». У питаннях розробленої анкети відображені міждисциплінарні зв'язки раніш вивчених 17 дисциплін професійної спрямованості з хімією. В ході дослідження встановлено, що близько третини усіх розглянутих дисциплін тісно пов'язані з хімічними знаннями. Це дисципліни з високим рівнем